

Uchwała z dnia 20 stycznia 1995 r.
II PZP 7/94

Przewodniczący SSN: Maria Tyszel, Sędzia SN: Stefania Szymańska, Sędzia SA: Jerzy Kuźniar (sprawozdawca),

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Stefana Trautsołta, w sprawie z powództwa Danuty D. przeciwko Zakładom Przemysłu Barwników "B." SA w Z. o odszkodowanie z tytułu choroby zawodowej, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 13 stycznia 1995 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi postanowieniem z dnia 29 sierpnia 1994 r. [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 k.p.c.,

Czy termin przedawnienia roszczenia o jednorazowe odszkodowanie, przysługującego członkom rodziny rencisty, który pobierał rentę inwalidzką z tytułu choroby zawodowej na podstawie przepisów o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, zmarłego w związku z tą chorobą zawodową, rozpoczyna bieg w dacie śmierci byłego pracownika - rencisty ?

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Roszczenie o jednorazowe odszkodowanie uprawnionego członka rodziny rencisty pobierającego rentę inwalidzką z tytułu choroby zawodowej i zmarłego na skutek tej choroby, przewidziane przepisem art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz. U. z 1983 r., Nr 30, poz. 144 ze zmianami), staje się wymagalne z dniem uprawomocnienia się orzeczenia Komisji Lekarskiej d/s Inwalidztwa i Zatrudnienia, stwierdzającego związek przyczynowy śmierci z rozpoznaną chorobą zawodową.

U z a s a d n i e

Powódka Danuta D. dochodziła od pozwanych Zakładów Przemysłu Barwników "B." SA w Z. jednorazowego odszkodowania z tytułu śmierci męża Zygmunta w związku z chorobą zawodową. W okolicznościach sprawy przytoczyła, że jej zmarły mąż pracował w pozwanych Zakładach od 1953 roku w charakterze aparaturowego i w związku z tą pracą zapadł na chorobę zawodową - nowotwór układu oddechowego, który powstał w następstwie działania czynników rakotwórczych w środowisku pracy.

Powyższe wynika z decyzji Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Ł. z dnia 16 marca 1989 r.

Dnia 16 marca 1990 r. Zygmunt D. zmarł, to zaś uzasadnia przyznanie dochodzonego świadczenia.

W odpowiedzi na pozew, strona pozwana wniosła o jego oddalenie i przyznając okoliczności faktyczne, zarzuciła przedawnienie wobec tego, że z roszczeniem powódka wystąpiła w grudniu 1993 r., a więc po upływie trzech lat od daty zgonu męża.

W toku postępowania strony zgodnie podały, że Obwodowa KIZ [...] w Z. orzeczeniem z dnia 12 stycznia 1994 r. ustaliła, że zgon Zygmunta D. został spowodowany chorobą zawodową, zaś orzeczenie to doręczono pozwanemu 14 stycznia 1994 r.

Wyrokiem z dnia 14 kwietnia 1994 r. [...] Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Zgierzu oddalił powództwo podzielając w uzasadnieniu zarzuty strony pozwanej. Zdaniem Sądu "roszczenie stało się wymagalne w dniu 16 marca 1990 r., tj. w chwili śmierci męża powódki".

W toku postępowania przed Sądem Wojewódzkim-Sądem Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi na skutek rewizji powódki, ustalono, że Zygmunt D. otrzymał - wobec stwierdzenia 80% uszczerbku na zdrowiu - kwotę 1.520.000 zł tytułem jednorazowego odszkodowania, zaś powódka, prowadząc ze zmarłym wspólne gospodarstwo domowe "spełnia warunki z art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych - jednolity tekst: Dz. U. z 1983 r., Nr 30, poz. 144)", zwanej dalej ustawą wypadkową.

Po ustaleniu powyższych okoliczności Sąd Wojewódzki przedstawił w trybie art. 391 § 1 k.p.c. zagadnienie prawne wymagające rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego, którego treść przytoczono w sentencji uchwały.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 291 § 1 k.p. stanowi, że roszczenia ze stosunku pracy ulegają przedawnieniu "z upływem 3 lat, od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne". Reguła ta znajduje zastosowanie także do roszczeń przysługujących pracownikom w oparciu o przepisy art. 9 - 11 cyt. ustawy wypadkowej, jak i roszczeń uprawnionych członków rodziny zmarłego pracownika (art. 12 ust. 1).

Pojęcie "wymagalność roszczenia" oznacza możliwość jego zaspokojenia, zaś ogólna zasada pozwala na przyjęcie, że bieg przedawnienia zaczyna się, gdy brak przeszkód w dochodzeniu roszczeń przez uprawnionego.

W uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 października 1984 r., III PZP 29/84 (OSNCAP 1985 z. 1 poz. 21) - powołanej przez Sąd Wojewódzki, której nadano moc zasady prawnej, zajęto stanowisko, iż "bieg przewidzianego w art. 291 § 1 k.p. terminu przedawnienia roszczenia o jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej (art. 9-11 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych - jednolity tekst: Dz. U. z 1983 r., Nr 30, poz. 144) rozpoczyna się od dnia, w którym pracownik dowiedział się o doznaniu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu albo jego zwiększeniu się co najmniej o 10%".

W uzasadnieniu tej uchwały, poza przedstawieniem dotychczasowego orzecznictwa Sądu Najwyższego, rozważano pojęcie wymagalności (nie zdefiniowane w kodeksie pracy i ustawie z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych), dochodząc do przekonania, że roszczenie staje się wymagalne, gdy uprawniony ma realną możliwość żądania zaspokojenia roszczenia, tj. gdy wie o doznanym stałym lub długotrwałym uszczerbku na zdrowiu.

Kiedy to następuje, jest - zdaniem cytowanej uchwały - kwestią faktu, a nie prawa.

Podobne okoliczności będą miały znaczenie w zakresie roszczeń o jednorazowe

odszkodowanie przysługujące, na podstawie art. 12 ust. 1 ustawy wypadkowej, rodzinie zmarłego pracownika, a więc i tu datą przesądzającą o wymagalności roszczenia, będzie powzięcie wiadomości o szkodzie, w tym wypadku o związku śmierci pracownika - rencisty z chorobą zawodową.

Określenia jednak wymaga tryb i sposób ustalenia w sensie wiążącym dla podmiotów zobowiązanych, powyższych okoliczności.

Sam fakt bowiem pobierania renty z tytułu choroby zawodowej, nie daje jeszcze podstaw do stwierdzenia, że zgon takiego rencisty jest wynikiem tej choroby, i w tym zakresie pogląd Sądu Wojewódzkiego nie może zostać podzielony. Nie można też przypisywać znaczenia przesądzającego związkowi czasowemu między stwierdzeniem choroby zawodowej a późniejszym zgonem rencisty, podobnie jak nie można generalnie przyjmować, że choroba zawodowa w konsekwencji prowadzi do zgonu - "z reguły" - jak twierdzi Sąd Wojewódzki.

Powołana uchwała Sądu Najwyższego nie może być wprost zastosowana do omawianego przypadku, w którym fakt uszczerbku na zdrowiu pracownika - rencisty został ustalony i nie jest wątpliwy, zaś wykazania wymaga, co było przyczyną zgonu, a w szczególności, czy pozostaje on w związku przyczynowym z chorobą zawodową. Ustalenie to różni się zaś od powzięcia wiadomości o faktach, tj. o uszczerbku na zdrowiu, skoro konieczne jest tu odpowiednie orzeczenie lekarskie.

W tym miejscu powołać należy nie publikowane wyroki Sądu Najwyższego z dnia 25 marca 1982 r., I PRN 6/81 oraz 4 października 1990 r. II PR 36/90, w których wskazano, że "bieg terminu przedawnienia ustanowiony w art. 291 § 1 k.p. liczyć należy od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne. O wymagalności zaś roszczenia decyduje chwila, kiedy uprawniony mógł zażądać spełnienia świadczenia". W wyrokach tych wyrażono pogląd, iż "jednorazowe odszkodowanie z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej staje się wymagalne z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia lekarskiego określającego ten uszczerbek". Stanowisko to zostało wyprowadzone z przepisu § 16 rozporządzenia Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych oraz Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z 17 października 1975 r. w sprawie zasad i trybu orzekania o uszczerbku na zdrowiu oraz wypłacania świadczeń z tytułu wypadku przy pracy, w drodze do pracy i z pracy oraz z tytułu chorób zawodowych (Dz. U. Nr 36, poz. 199), zwanego dalej rozporządzeniem, który określa obowiązek zakładu pracy wypłacenia jednorazowego odszkodowania z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej w ciągu 14 dni od otrzymania prawomocnego orzeczenia ustalającego stopień takiego uszczerbku na zdrowiu.

Również na tle poprzedniego stanu prawnego tj. ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o świadczeniach pieniężnych przysługujących w razie wypadków przy pracy (Dz. U. Nr 3, poz. 8 ze zm. w 1972 r., Nr 27, poz. 191), w wyroku z dnia 8 lipca 1981 r., III PR 17/81 OSPiKA 1982 z. 12 poz. 230, Sąd Najwyższy stwierdził, że "dniem wymagalności, a zarazem początkowym dniem przedawnienia roszczenia o jednorazowe odszkodowanie... może być tylko dzień powzięcia przez pracownika wiadomości o istnieniu (wydaniu) orzeczenia, o którym mowa w § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 marca 1968 r. (Dz. U. Nr 22, poz. 145)". Przepisy cytowanego rozporządzenia w sprawie jednorazowych odszkodowań i innych świadczeń przysługujących w razie wypadku przy pracy, wyraźnie bowiem wskazywały, że tylko orzeczenie zespołu

uprawnionych lekarzy stanowiło podstawę do podjęcia przez zakład pracy decyzji w sprawie jednorazowego odszkodowania.

Przepisy powołanego wyżej rozporządzenia Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych oraz Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 17 października 1975 r. obecnie obowiązujące, dają pełną podstawę do stwierdzenia, że obowiązek zakładu pracy wypłacenia jednorazowego odszkodowania pojawia się dopiero po wydaniu orzeczenia lekarskiego przez uprawnioną do tego komisję lekarską d/s inwalidztwa i zatrudnienia. Z art. 12 ust. 1 cyt. ustawy, wynika taka sama zasada odnośnie odszkodowań należnych członkom rodziny zmarłego w wyniku wypadku przy pracy lub choroby zawodowej pracownika.

Przepis § 17 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ww. rozporządzenia stanowi, że jednorazowe odszkodowanie z tytułu śmierci pracownika wskutek... choroby zawodowej wypłaca zakład pracy nie później niż w ciągu 14 dni od ustalenia, że śmierć pracownika, była następstwem tego wypadku lub choroby, zaś związek śmierci z wypadkiem lub chorobą zawodową ustala komisja lekarska.

Jedynie w przypadku, gdy śmierć nastąpiła bezpośrednio po wypadku i jej związek z wypadkiem jest oczywisty, zakład może dokonać wypłaty jednorazowego odszkodowania na podstawie innych dowodów (§ 17 ust. 3 cyt. rozporządzenia). Tak więc zakład pracy staje się zobowiązany do wypłaty tego świadczenia w terminie 14 dni "od ustalenia, że śmierć... była następstwem choroby (zawodowej)".

Łącząc to z omawianym przypadkiem, uznać należy, że wiadomość o szkodzie pojawia się dopiero po stwierdzeniu związku przyczynowego śmierci pracownika (rencisty) z chorobą zawodową, co miarodajnie może być stwierdzone przez odpowiednie komisje lekarskie w wyżej podanym trybie. Pozwala to na przyjęcie, że roszczenie o jednorazowe odszkodowanie, uprawnionego członka rodziny rencisty pobierającego rentę inwalidzką z tytułu choroby zawodowej i zmarłego na skutek tej choroby, przewidziane przepisem art. 12 ust. 1 cytowanej ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, staje się wymagalne z dniem uprawomocnienia się orzeczenia Komisji Lekarskiej d/s Inwalidztwa i Zatrudnienia, stwierdzającego związek przyczynowy śmierci z rozpoznaną chorobą zawodową.

Z tych względów udzielono odpowiedzi jak w sentencji uchwały.

=====